

ACTA POLITOLOGICA

www.acpo.cz

INTERNETOVÝ RECENZOVANÝ ČASOPIS

2011 | Vol. 3 | No. 1 | ISSN | 1803-8220

RYŠAVÝ, Dan (2011). Diskuse k textu „Analýza voleb do krajských zastupitelstev v roce 2008 v kontextu teorie koalic a srovnání s volbami v roce 2000 a 2004“. *Acta Politologica* 3, 1, s. 93–98. ISSN 1803–8220.

Tento článek podléhá autorským právům, kopírování a využívání jeho obsahu bez řádného odkazování na něj je považováno za plagiátorství a podléhá sankcím dle platné legislativy.

Internetový recenzovaný časopis vydává

Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze,

Katedra politologie Institutu politologických studií

K textu Kamila Švece „Analýza voleb do krajských zastupitelstev v roce 2008 v kontextu teorie koalic a srovnání s volbami v roce 2000 a 2004“, *Acta Politologica*, 2010, Vol. 2, No. 2, s. 186-204.

Popis a základní analýza krajských koalic je z mnoha ohledů dobré pole pro adepty politologického výzkumu. Dostupné jsou práce představující různé typologie koalic a také množství krajských koalic je zvládnutelné. Aplikovat lze to, co jiní vyzkoušeli buď na národní či lokální úrovni. Lákavost spočívá v tom, že krajskou politiku nezřídka vnímáme jako „něco mezi“ lokální politikou na jedné a parlamentní politikou na druhé straně. Pomineme-li největší města, pak se lokální politika jeví jako více méně nestranická, alespoň ve srovnání s přísně stranickou politikou na národní úrovni. Snadno tak vyvstane otázka, jak je to se stranickostí či politizací krajských samospráv. Odráží se účast různých politických stran na krajské samosprávě i v rovině ideologické? I k těmto otázkám mají teorie koalic co říci. V České republice volební systém nastavený zákonodárci zřetelně nahrává politickým stranám. Ty jsou ovšem poměrně málo početné a často jim chybí širší zakotvení v obcích a regionech. Samotné výsledky krajských voleb jsou nejčastěji interpretovány v souvislosti s teorií voleb druhého řádu. Popis a analýza krajských koalic tak může přinést odlišný pohled, který analýzu krajských reprezentací učiní plastičtější.

Kamil Švec ve svém textu pro ACPO (2010/2) zmiňuje, že vychází ze své diplomové práce. To znamená, že určitou práci již na daném poli vykonal a také obhájil. Dle obecně dostupných informací v této linii pokračuje i jako doktorand FSV UK v Praze. Méně obeznámené čtenáře by tak mohl dobře uvést do dané problematiky a to tím spíše, že se věnuje jak teoretické stránce (teorie koalic), tak empirické analýze (krajské koalice v ČR). Ponechme stranou, nakolik Švecův text v oblasti teorie koalic přináší nějakou přidanou hodnotu k tomu, co bylo podáno v příslušné kapitole přehledové monografie Blanky Říchové (2000) a v pracích Stanislava Balíka.

Hlavní problém textu spočívá v tom, že po výčtu různých přístupů přistupuje Švec k popisu krajských koalic bez toho, že by zřetelně uvedl, jak bude sám postupovat. Neuvádí, kterou typologii zvolí jako nosnou a proč, případně proč přichází s nějakou inovací (např. kombinací přístupů více autorů). Dobrým příkladem jsou „velké koalice“. V úvodní části je mnoho prostoru věnováno tomu, co se jimi míní, ale nikde není zmíněno, proč toto české označení autor nepoužije při vlastním popisu krajských koalic. Každá ze třech tabulek klasifikujících krajské koalice tak nutí čtenáře k tomu, aby sám domýšlel, co vedlo autora k tomu, že tu či onu koalici zařadil do té či oné kategorie. Tuto práci mu navíc autor ztížil tím, že kombinuje česká označení (pro ideologickou blízkost) s anglickými výrazy (pro minimálnost či nadměrnost) a nevysvětluje použité zkratky. Znalí čtenáři si za MWC snadno dosadí „minimum winning coalition“, ne tak člověk, který o koalicích čte poprvé. Zkratka BP pak už bude větším oříškem i pro zkušenější.

Výše zdůvodněná nutnost domýšlet analytický postup zabírá čtenáři tolik pozornosti, že si ani nemusí všimnout různých „podivností“. Jednou z nejviditelnějších je koalice ODS+ČSSD, které jsou někdy označeny za ideově propojené (tj. spojující dva subjekty,

kteřé spolu souseďí v tomto pŕípadě na škále levice-pravice) a jindy za ideově nepropojené. Tříděně krajských koalici z ideologického pohledu je pŕitom zdůrazněno již v úvodní části práce. Zakončuje ji tabulka „pozice stran na pravolevém horizontálním spektru“. Vlastní seřazení stran v této tabulce ponechme jiné diskusi. Nejasný je pŕedevším odkaz na výzkumy CVVM SOÚ AV ČR, o něž se má opírat. Podle slov vedoucího tohoto oddělení Sociologického ústavu Jiřého Vinopala se CVVM obvykle ptá, kam se na pravolevé škále zařazují sami občané. „Dělat ze souhrnu sebezařazení potenciálních voličů stran závěry o povaze a politice stran jako takových je velmi zavádějící“ (Vinopal 2011, osobní korespondence). Jen výjimečně pak dostanou občané pŕíležitost na téže škále zařadit tu či onu politickou stranu. I výsledky těchto šetření nelze bez bližšího zdůvodnění považovat za relevantní pro aplikaci na krajské úrovni.

K sepsání tohoto diskusního pŕíspěvků mne vedla zkušenost čtenáře, který chtěl s textem Kamila Švece dále pracovat. Opŕít se o to, k čemu dospěl. Žel jsem došel k závěru, že to není možné. Pŕi důkladnějším prozkoumání jsem v textu narazil na řadu věcných chyb i terminologických zmatení. Uvádím výčet, který nemusí být úplný.

1) Výsledek rešerše literatury je pŕinejmenším v jednom ohledu matoucí. V teoretické části práce autor rozlišuje dva základní typy koalici: minimální vítězná koalice a (zřejmě novotvarem) „nadbytečně velké koalice“ (s. 189). Pŕi výkladu druhého typu narazí čtenář na problém velkých koalici. Na straně 191 je uvedeno, že Balík „označení „velká koalice“ neužívá k označení *oversized cabinet*, ale ke spojení dominantních politických stran, které jsou na opačných pólech politického spektra.“ (s. 191). Na straně 192 se pod tabulkou č. 2 jakoby autor opakuje, neboť píše: „Dalším typem koaličního uspořádání jsou velké koalice“ a zde o *oversized cabinet* či *oversized coalition* naopak jde.¹ Není pŕitom jasné, proč autor nevyužije rozlišení „nadměrná“ a „velká“ koalice, když na stejném místě pŕetiskuje Balíkovo schéma tříd a typů koalici, které tyto dva termíny zahrnuje a v kontextu ostatních vysvětluje.

2) V tabulce č. 2 (Švec 2010: 192), u níž je jako zdroj uveden Balík (2008)², se dvakrát vyskytuje typ „minimální vítězná ideově propojená“. Z názvu jednoho z typů totiž vypadl zápor „nepropojená“.

3) Zmíněn již byl pŕípad koalici ODS+ČSSD, která je v Ústeckém kraji v roce 2000 označena jako „MWC, ideově propojená“ (tabulka č. 4, s. 196) a podobná koalice v roce 2008 jako „MWC, ideově nepropojená“ (tabulka č. 8, s. 200). Pŕi aplikaci toho, co o pravolevém spektru zmiňuje text v úvodní pasáži (viz výše), by totiž označení těchto dvou koalici mělo být pŕesně opačné. Pŕi neúčasti 4K v radě Ústeckého kraje po volbách v roce 2000 nelze mluvit o ideové propojenosti. A naopak v roce 2008 lze pŕi dobré vůli uvažovat o ideovém regionálním „sousedství“ ODS a ČSSD, když vedle nich uspěla pouze KSČM a S.cz, kterou se text na pravolevou škálu zařadit nepokusil. Většina analytiků by se asi

¹ Faktem je, že v Balíkově pŕípadě jsou „velká koalice“ uvedeny s uvozovkami. V druhém pŕípadě bez nich.

² Takový titul není v seznamu literatury. Naštěstí je ale doslovně zmíněn v pŕedchozím textu (s. 191). Ten nejen prozrazuje, o jakou práci jde, ale také to, že čtenář, který si chce najít originál, nemusí prolístovat celou téměř čtyřsetstránkovou publikaci, ale jen strany 35-53. Stačilo by pŕitom odkázat na s. 48 Balíkovy práce (2008).

shodla v tom, že mluvit o ideové propojenosti tu není na místě. Vhodnějším označením by byla ona velká koalice (v podání Balíka), o níž se tak obšírně autor zmiňoval, ale posléze tuto kategorii nepoužil. V jejím případě ustupuje do pozadí to, zda jde o minimální vítěznou či nadměrnou koalici, ale podstatné je spojení dvou hlavních stran z opačných pólů spektra.

4) Tabulka č. 7 se zdráhá jednoduchému slovnímu popisu, proto zde vedle tabulky z textu Švec (2010: 200) uvádím její opravenou verzi. Změněné údaje jsou vyznačeny tučně.

Tabulka č. 7: Přehled zisku mandátů volebními stranami po volbách v roce 2008

Kraj	Počet krajských zastupitelů						Q	K	Op.	Q+
	ČSSD	ODS	KSČM	KDU- ČSL	Koalice pro ...	Ost.				
Středočeský	26	25	10			4	33	26	39	-7
Jihočeský	22	19	10	4			28	41	14	13
Plzeňský	19	14	9		3		23	19	26	-4
Karlovarský	16	9	8		3	9	23	28	17	5
Ústecký	22	13	12			8	28	35	20	7
Liberecký	15	12	8			10	23	18	27	-5
Královéhradecký	17	13	7		4	4	23	28	17	5
Pardubický	19	11	6		9		23	21	24	-2
Vysočina	21	11	8	5			23	21	24	-2
Jihomoravský	26	11	10	18			33	26	39	-7
Olomoucký	27	13	10	5			28	45	10	17
Zlínský	18	11	5	6		5	23	34	11	11
Moravskoslezský	31	18	11	5			33	42	23	9

Zdroj: Autor, dle ČSÚ.

První odchylka se týká počtu mandátů, které získala ČSSD v Královéhradeckém kraji. Dle Švece jde o 17 mandátů, dle ČSÚ (resp. serveru volby.cz) o 18 mandátů. V přehledu chybějící sociálnědemokratický mandát zřejmě patří bývalému 1. náměstkovi hejtmana MUDr. Drymlovi, který je dnes (nikoliv dle ČSÚ, ale např. dle webu Královéhradeckého kraje³) deklarován jako nezařazený.

Dalším chybným údajem je počet mandátů sociální demokracií vedené koalice v témže kraji. ČSSD+ o 28 mandátech, které uvádí Švec, by byla nejspíše koalici ČSSD (17)

³<http://www.kr-kralovehradecky.cz/cz/kraj-volene-organy/volene-organy/seznam-clenu-zastupitelstva-135/>, navštíveno 10. 2. 2011.

+ KSČM (7) + KKrK (4) nebo ostatní (4). To však odporuje údaji v tabulce č. 8 („radniční koalice“) i realitě. Mechanický součet mandátů ČSSD + KKrK + SNK-ED po volbách činil 25 mandátů.

Kraj	Počet krajských zastupitelů						Q	K	Op.	Q+
	ČSSD	ODS	KSČM	KDU- -ČSL	Koalice pro...	Ost.				
Středočeský	26	25	10			4	33	26	39	-7
Jihočeský	22	19	10	4			28	41	14	13
Plzeňský	19	14	9		3		23	19	26	-4
Karlovarský	16	9	8		3	9	23	28	17	5
Ústecký	22	13	12			8	28	35	20	7
Liberecký	15	12	8			10	23	18	27	-5
Královéhradecký	18	13	7		4	4	23	25	20	2
Pardubický	19	11	6		9		23	28	17	5
Vysočina	21	11	8	5			23	21	24	-2
Jihomoravský	26	11	10	18			33	37	28	2
Olomoucký	27	13	10	5			28	45	10	17
Zlínský	18	11	5	6		5	23	34	11	11
Moravskoslezský	31	18	11	5			33	42	23	9

Zdroj: autor, dle ČSÚ

K ostatním chybám již jen stručný odhad, jak asi vznikly. 28 mandátů nemá mít hradecká koalice, ale koalice pardubická. 21 mandátů připisované v tabulce č. 7 pardubické koalici patří menšinové radě Vysočiny o řádek níže. Údaje Q, K, Op. a Q+ jsou totiž u Pardubického kraje a Vysočiny stejné. O dva řádky níže uvedených 26 mandátů jihomoravské koalice ČSSD a ODS není součet, ale pouze počet mandátů ČSSD. Ani nezahrnutí mandátů ODS do součtu koaličních mandátů ovšem neodůvodňuje označit koalici ČSSD + ODS v tabulce č. 8 jako „ideově propojenou“, neboť v kraji uspěla i „středová“ KDU-ČSL.

Oprava výše uvedených věcných chyb by se nepochybně odrazila i na interpretaci tabulek. Příkladem budiž několik citátů ze závěru práce. V něm Kamil Švec mj. píše: „*Od roku 2004 patřily krajské samosprávy občanským demokratům a jejich koaličním partnerům, s volbami v roce 2008 dochází k obratu a kraje opanovali sociální demokraté se svými společníky.*“ (201) Takové hodnocení se lépe hodí na výsledky voleb, méně už na samotné krajské koalice. Proč oni společníci jsou, jací jsou, to je otázka pro výzkum. Text pokračuje: „*Je to poprvé za dvanáct let, kdy strana sama obsadí Radu kraje, aniž by měla absolutní většinu mandátů v zastupitelstvu. K tomu ČSSD využila dohod a ideologické spřízněnosti s komunistickou stranou. Ve dvou případech dokonce KSČM získala i exekutivní posty v Radě kraje (Karlovarský a Moravskoslezský kraj), ve čtyřech pouze podporuje vládu a svých nároků na exekutivní funkce se vzdala.*“ (tamtéž) Tam, kde KSČM zasedla v kraji, ovšem nejde o menšinové rady, jak to vyznívá z citovaného textu. Výzkum by spí-

še zasloužilo to, proč se někde regionální představitelé ČSSD s KSČM přímo spojili, jinde využili její podpory a opět jinde dali přednost ODS.

Závěr dále pokračuje slovy: „*Je možné také shrnout, že nejčastějším typem koalčního svazku je minimální vítězná koalice...*“ (tamtéž). To je asi pravda, ale je otázkou, nakolik je to výsledek zkoumání reality a nakolik jen důsledek zvolené metody. Kdyby byly důsledně odlišovány velké koalice, které mohou být jak minimální vítězné, tak většinové, tak by se celkový obraz poněkud změnil.

Poslední citace ze závěru sledované práce: „*Velmi výjimečnou je minimální spojená vítězná koalice, která vznikla za dvanáct let fungování krajské samosprávy pouze dvakrát, a to v krajích Zlínském a Karlovarském, v němž byl do krajské rady přizván jeden člen Čtyřkoalice, který měl zmírnit programové a ideologické rozdíly mezi občanskými a sociálními demokraty.*“ (201) Slovo výjimečný je namístě. Při přísnějším posuzování by se dalo i konstatovat, že minimální spojené vítězné koalice se při tvorbě krajských exekutiv ještě nevyskytly. Zlínská koalice (viz tabulky 5 a 6) totiž minimální vítěznou není. ODS (16), KDU-ČSL (11) a ČSSD (7) nemohou v kraji s 45členným zastupitelstvem dát minimální vítěznou koalici. Z hlediska teorie někdo prostě nadbytečný byl. V karlovarském případě (rok 2000) by bylo třeba doložit, jakým způsobem může jeden člověk překlenout programové a ideologické rozdíly. A propos, je jisté, že mezi těmi programy či ideologiemi v daném kraji byly rozdíly? K tomu už je třeba studovat i jiné dokumenty než výsledky voleb a ustavujících zasedání krajských zastupitelstev. I to je dobrý námět k výzkumu (viz např. Debus, Müller 2010).

Závěr

Shrnuto a trochu zobecněno, vyplývají z výše uvedeného tři závěry.

Za prvé je tu problém recenzního řízení. Pokud si anonymní recenzenti zmíněného textu pro ACPO nevšimli a v posudcích nežádali opravy byt' jen jediné z věcných chyb nebo se nepodivili nad ideovou propojeností koalic ODS a ČSSD, je to zarážející.

Za druhé, snad největším problémem textu je, že v něm není stanoveno, jak jsou pro vlastní kategorizaci regionálních rad použity koncepce popsané v úvodní části. Chybí zdůvodnění, proč se autor při popisu koalic vyhnul označením velká koalice, menšinové vlády a jak přesně definoval kritéria, která určují, že ta či ona rada připadne do té či oné kategorie. Důkladnější argumenty si zaslouží zařazení stran na pravolevé škále. Zhodnocení metody by také mohlo být předmětem zájmu recenzentů nabídnutých prací.

Za třetí, autor se krajským koalícím věnuje minimálně od své diplomové práce. Cílem tohoto diskusního příspěvku není jej od tématu odradit. Naopak, měl by se jím zabývat vážněji a s potřebnou přesností. Měl by zkoumat možnosti dosavadních teorií a klasifikačních metod. Mohl by jich využívat jako modelů/ideálních typů, kterými realitu poměřuje a ne jako mustrů, kterým se musí realita přizpůsobit.⁴ Může jít dál a podívat

⁴ Začít může např. diskusí americké a evropské tradice studia koalic [Říchová 2000].

se na to, kdo že to v těch krajských radách sedí, co mají ti lidé za sebou atd. atd. Krajské reprezentace a jejich exekutivní složky jsou tématem nosným.⁵ Osobně a veřejně bych Kamila Švece chtěl vyzvat k reparaátu na jím zvolené téma.

LITERATURA

- BALÍK, Stanislav (2008). *Česká komunální politika v obcích s rozšířenou působností. Koalice, voličské vzorce a politické strany na místní úrovni v letech 1994-2006*. Brno: CDK.
- DEBUS, Marc; MÜLLER, Jochen (2010). *Estimating, comparing and assesing the implications of policy positions of political parties on the sub-national level: Evidence from nine European countries*. Paper presented at the 60th Political Studies Association Annual Conference, March 29-April 1, 2010, Edinburgh, United Kingdom. Dostupné z: http://www.psa.ac.uk/journals/pdf/5/2010/191_28.pdf, navštíveno 10. 2. 2011.
- ŘÍCHOVÁ, Blanka (2000). *Přehled moderních politologických teorií*. Praha: Portál.
- ŠVEC, Kamil (2010). „Analýza voleb do krajských zastupitelstev v roce 2008 v kontextu teorie koalic a srovnání s volbami v roce 2000 a 2004.“ *Acta Politologica* 2, No. 2, s. 186-204

Dan Ryšavý
Katedra sociologie a andragogiky
Filozofická fakulta
Univerzita Palackého v Olomouci
dan.rysavý@upol.cz

⁵ V současné době se ustavuje mezinárodní tým (iniciátory jsou Hubert Heinelt a Xavier Betrana Horta), jehož cílem je šetření „the councillors, political leaders/political executive and leading bureaucrats of the second tier of local government in European countries“ (z emailu iniciátorů).